

Masterclass Drama

Mariaberg

Een dramatherapeutische interventie in het jongerenwerk
gericht op empowerment van kwetsbare jongeren

juni 2013

Masterclass Drama Mariaberg

Een dramatherapeutische interventie in het jongerenwerk
gericht op empowerment van kwetsbare jongeren

Programmameider Dr. Tineke Schoot

Projectleider
Dramatherapie Elsa van den Broek MDTh

Lector KenVaK Dr. Susan van Hooren

Titel Raakprogramma Vaktherapie in het jongerenwerk
Projectnummer SIA-nr. 2010-12-11P (Zuyd-nr.
Z10590)
Penvoerder Dr. T. Schoot 14-11-11 t/m 1-3-13
Dr. H. Smeijsters 1-03-11 tot 14-11-11

KenVaK Publishers
2013

8 blz.

Lay-out en redactie: Laurien Kok
© KenVaK Publishers

Alle rechten voorbehouden. Behoudens de uitdrukkelijk
bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze
uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een
geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt,
op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke,
voorafgaande en schriftelijke toestemming van de
auteurs en van de uitgever.

KenVaK Publishers
KenVaK
Postbus 550
6400 AN Heerlen
<http://www.kenvak.nl>

Samenwerkingspartners:

Centrum voor Kinder- en Jeugdpsychiatrie
Herlaarhof

Zuyd **ZU**
Onderzoek **YD**

Subsidieverstrekker:

Interventienaam **Masterclass Drama Mariaberg**

Algemene Informatie

Context

De projectgroep drama doet onderzoek naar de mogelijkheden van dramatherapeutische toepassingen binnen het jongerenwerk. Ambulant jongerenwerk richt zich op een groep kwetsbare jongeren, die in de problemen dreigen te raken op psychisch, sociaal en emotioneel gebied. Jongerenwerk legt met deze jongeren contact op hun eigen terrein, op straat en in het buurtcentrum. Het werken met drama(therapie) in de communities waarin de kwetsbare jongeren opgroeien wordt wereldwijd toegepast. Een gemene deler van deze jongeren is dat ze (ernstig) belemmerd worden in hun ontwikkeling. In het werken met theater wordt dit sterk zichtbaar op de volgende manieren: er is een groot gebrek aan zelfvertrouwen, een laag zelfbeeld en geen inzicht in eigen talenten en vermogens. (Lamé, 2008) Er is de afgelopen tien jaar veel onderzoek gedaan naar het effect van 'theater based' interventie programma's om deze jongeren te bereiken. In een studie naar drama interventies op scholen in de Verenigde Staten, bleken deze effectief op drie gebieden: het verminderen van agressief gedrag, het bevorderen van pro sociaal gedrag en minder schoolverzuim en schoolproblemen. (Kisiel et al, 2008) De projectgroep Dramatherapie zoekt aansluiting bij het jongerenwerk (Trajekt) in de wijk Mariaberg, Maastricht.

Doelgroep

De doelgroep "risicjongeren" is een kwetsbare groep, omdat (een stapeling van) problemen hun ontwikkeling ongunstig (kan) kunnen beïnvloeden, waardoor zij buiten de boot dreigen te vallen. Ze worden ook wel overbelaste jongeren genoemd. Een deel van hen valt ook daadwerkelijk tussen wal en schip en een kleine groep "kiest" voor een criminele carrière. Niet alle "risicjongeren" vertonen dus hinderlijk of overlastgevend gedrag. Sommigen hebben leerproblemen, of hebben ouders met een lage intelligentie, anderen hebben schulden of zijn werkloos. (NJI, 2011)

Het zijn jongeren tussen de 12 en 20 jaar. De betreffende jongeren hebben allemaal al wat ervaring met theater vanwege hun deelname aan het buurttheater Mariaberg, ze zijn vaste bezoekers van het buurtcentrum en hebben in die hoedanigheid contact met de jongerenwerkers.

Gesteld kan worden dat het gaat om jongeren die wonen in een van de armste buurten van Nederland, met de forse problemen op het gebied van armoede, huisvesting en criminaliteit.

De interventie richt zich op jongeren die:

- weinig zelfvertrouwen hebben
- een laag zelfbeeld hebben
- moeite hebben met emotieregulatie

- conflicthanteringsproblemen kennen
- getraumatiseerd zijn
- beperkte introspectieve vermogens hebben
- gestagneerd zijn of dreigen te raken in hun identiteitsontwikkeling

Kenmerk van de jongeren is dat ze geen last ervaren, er is geen diagnose gesteld en er is geen actieve relatie met het gangbare hulpverleningscircuit.

Inclusiecriteria

Jongerenwerkers selecteren jongeren die ze geschikt achten, waarvan affiniteit met theater positief wordt ingeschat. Jongeren geven zelf aan of ze willen meewerken, deelname is vrijwillig.

Exclusiecriteria

Jongeren die niet mee willen doen aan dit project.

*Gericht op
individu/groep*

De interventie bestaat uit groepsgerichte activiteiten, is van korte duur (weekend in masterclass/workshopstructuur), en heeft een duidelijk toonbaar product aan het einde.

Bedoeling is dat alle individuen op eigen niveau kunnen deelnemen en naar eigen wens individueel materiaal kunnen projecteren binnen de geboden dramatische werkvormen.

Doelstellingen

Primaire doel

Contact maken, samenwerken, plezier beleven, empowerment.

Algemene doelen

- samenwerken in een groep
- plezier beleven ongeacht het thema van het spel
- het geven van invulling aan een rol (inleving/empathie bevorderen)
- het tot expressie brengen van emoties in een rol
- versterking van al aanwezige kwaliteiten binnen spel
- leren improviseren in de breedste zin van het woord (flexibel om leren gaan met onverwachte situaties)
- toename van positieve contacten onderling en in de buurt

Protectieve factoren

Het is een bestaande groep die al vaker samen heeft gewerkt, dit biedt makkelijk groepscohesie, veiligheid en plezier. Sociale betrokkenheid wordt bekrachtigd en gestimuleerd.

De bekendheid met jongerenwerk en het buurtcentrum maakt de interventie laagdrempelig waardoor de jongere makkelijker invoegt. Het uitbreiden van het al aanwezige (rol) repertoire wordt vergemakkelijkt.

Veerkracht/spelplezier/flexibiliteit/enthousiasme.

Betrokkenen en de rollen en verantwoordelijkheden van de Community of Practice

<i>Jongerenwerker</i>	Ze kennen de jongeren, hebben een motiverende en enthousiasmerende rol en zorgen voor de randvoorwaarden. In dit geval wordt er om de masterclass heen ook een weekend in de jongerensoos gelogeed en dus ook samen gegeten. Dit geeft een extra verbindend effect. Ze nemen actief deel aan de masterclass en hebben een voorbeeld rol.
<i>Vaktherapeut</i>	De dramatherapeut heeft vakinhoudelijke kennis verpakt in een draaiboek voor een weekend, waarin een logische opbouw zit in moeilijkheidsgraad, intensiviteit, en waarin voldoende ruimte is voor eigen inbreng door jongeren. De dramatherapeut leidt de masterclass en zorgt ervoor dat jongeren naar een theatervoorstelling toe kunnen werken. De dramatherapeut is spelleider tijdens de Terugspeeltheatervoorstelling en werkt enthousiasmerend en motiverend.
<i>Community Artist</i>	De regisseuse kent de groep, kent de theatervormen en speelt het masterclassweekend mee. Ze is beschikbaar voor overleg tussendoor en afstemming. Ze heeft een enthousiasmerende en motiverende (voorbeeld) rol.
<i>Jongere</i>	De jongere neemt deel aan het weekend, zorgt voor tijdige aanwezigheid en actieve deelname, brengt eigen materiaal of interesses/talenten in de masterclass in. Vantevoren is aan de jongeren gevraagd of ze met eigen muziek naar de masterclass willen komen. Dit zal als input in de voorstelling gebruikt worden.
<i>Projectleider</i>	De projectleider heeft een coördinerende en eindverantwoordelijke rol (wat betreft facilitering/dataverzameling/maken van afspraken) en is tijdens het masterclassweekend ook uitvoerend dramatherapeut.

Betrokkenen en de rollen van de Buitenkring

<i>Betrokkenen</i> <i>Buitenkring</i>	RAAK projectleden van de therapeutische disciplines Beeldend, Muziek en Dans & Beweging, hebben een adviserende rol ten opzichte van elkaar. Ze voorzien tussentijds van feedback. Buurtbewoners Mariaberg, ouders, maar ook vrijwilligers zijn tijdens het Masterclassweekend actief, voornamelijk wat betreft randvoorwaarden (boodschappen, publiek, aanmoediging, maken van foto/video materiaal). Zij nodigen weer andere buurtbewoners uit om te komen kijken naar de theatervoorstelling aan het einde van het masterclassweekend.
<i>Extern deskundigen</i>	<ul style="list-style-type: none">▪ collega docenten Dramatherapie van Zuyd Hogeschool worden geraadpleegd om vakinhoudelijke input te geven▪ ZZP improvisatie acteurs die regelmatig op projectbasis werken,

wordt om hun vakinhoudelijke input gevraagd

- Experts op het gebied van applied theatre, forumtheater en theater met een minderhedengroep worden geïnterviewd om input te geven voor de interventie
- Studenten van Zuyd Hogeschool doen in het kader van de minor kwalitatief onderzoek interviews met de projectleider, dramatherapeut en jongerenwerker, om daarmee een objectief verslag te leveren van het onderzoeksverloop

Algemene werkwijze

Werkwijze

Supportieve/re-educatieve werkwijze (Smeijsters, 2008), gericht op het versterken van al aanwezige talenten bij jongeren en het uitbreiden van rolrepertoire.

Afstemming doelgroep

Afstemming vindt plaats via participerende observaties tijdens een buurttheater-project. Thematiek van de voorstelling die gebaseerd is op eigen levensverhalen wordt meegenomen in de interventie. De interventie is niet probleemgericht, er is geen specifieke individuele of groepshulpvraag. De interventie ontstaat in dialoog met de betrokken partijen.

Er wordt competentiegericht gewerkt met talentontwikkeling als basisbegrip.

Motiveren

Door middel van laagdrempelig contact leggen enthousiasmeren. De dramatherapeut stelt zich naar de jongeren toe prikkelend maar vooral ondersteunend op.

Werven

De jongerenwerker introduceert de dramatherapeut bij de doelgroep en speelt daarnaast een grote rol in het proces van selectie voor deelname en uitwerken van de interventie. In samenspraak wordt de interventie ontwikkeld.

Nazorg

Het blijvend aandacht hebben voor opgedane succeservaringen is een belangrijke manier om in de interventie behaalde resultaten te borgen voor de toekomst. Jongeren worden aangemoedigd om de aanwezige en sluimerende talenten te blijven ontwikkelen.

Het NJI (2011) schrijft hierover: Het is niet mogelijk om iemand te empoweren. De essentie van empowerment ligt bij het mogelijk maken en toerusten ("to enable"). Daarnaast is een veilige gehechtheid nodig om jongeren veerkrachtig te maken en daarmee het gevoel van invloed en controle te versterken. Empowerment is niet iets dat vanzelf gebeurt. Daartoe moet er ruimte gemaakt worden voor mensen die anders zijn en dientengevolge ruimte voor ontmoeting en dialoog. Er moet met andere woorden een steunsysteem zijn, die dit mogelijk maakt. Dit wordt "kwartier maken" genoemd. Dat kwartier maken past goed bij de kernopdracht van het jongerenwerk. Die bestaat uit het

begeleiden van jongeren bij het ontwikkelen van en versterken van competenties die nodig zijn voor sociale participatie (jongeren bijstaan in het proces van volwassen worden en “ingroeien” in de samenleving) en ten behoeve van dit proces samen met hen allerlei sociale verbindingen tot stand brengen op wijk/buurniveau. In die zin vervullen jongerenwerkers een brugfunctie want zij helpen bij het vergaren van het overbruggende kapitaal (“bridging capital”), dat jongeren nodig hebben om succesvol in de samenleving te participeren.

Borging

Stimuleren van de jongerenwerker en jongeren om het geleerde te blijven toepassen, ook in andere situaties. Voorbeeld: zelfterugspeeltheatervoorstelling op ander moment .

Dramatherapeutische werkwijze

*Uitgangspunt
interventie*

Improviseren kun je leren. En met het aanleren van improvisatie skills leer je (onbewust) ook life skills. Het op meerdere manieren, en vanuit verschillende perspectieven kunnen inspelen op een situatie maakt dat er meer rek komt in het bestaande repertoire. Hoe meer rek, hoe meer probleemoplossend vermogen. Het aanzetten van jongeren om eigen talenten te vergroten en nieuwe talenten aan te boren door middel van improvisatietheater is een belangrijk uitgangspunt. Improvisatie biedt daarnaast veel kans om eigen materiaal op te projecteren, al dan niet verheld. Improviseren doet een appèl op in het moment reageren, niet vanuit je hoofd, maar juist vanuit gevoel, vanuit impulsen, vanuit een spelende kracht. Er wordt niet probleemgericht gewerkt maar competentiegericht. Door het aanleren van een select aantal theatrale vaardigheden wordt impliciet aan sociale en therapeutische doelen gewerkt.

*Wat wordt er
gedaan?*

In een 2 dagen durende masterclass leren de deelnemers verschillende technieken van improvisatie. Ze brengen zelf muziek en eventueel verhalen in, die in een dramatische vorm worden bewerkt. Toegewerkt wordt naar een terugspeeltheatervoorstelling aan het einde van het weekend (voor publiek).

Methoden

- Improvisatie theater (Johnstone)
- Boal (Beeldentheater)
- Playbacktheatre (Salas)

Werkvormen

- Kennismakingsspelen/warming-ups/energizers
- Improviseren op muziek
- Wie/wat/waar improvisaties
- Aanbelspelen/begin- eindzin improvisaties
- Accepteren/incasseren versus blokkeren
- Tableau vivants (begin/midden/einde)
- Naspelen van een gebeurtenis (kaartjes)

- Oefenen met rol van verteller/spelleider/speler/publiekslid
- Clean-up (doorloop voorstelling), met aandacht voor opkomst en applaus ontvangen oefenen
- Terugspeeltheatervoorstelling met buurtbewoners als publiek

Locatie Buurtcentrum Mariaberg (grote zaal, ook geschikt voor voorstelling, daarnaast wordt de jongerensoos gebruikt als extra oefenruimte).

Periode/Frequentie 1 kick-off bijeenkomst (2 uur): verwachtingen duidelijk maken en warmdraaien voor de masterclass, jongeren vragen muziek mee te nemen. Voormeting (vragenlijsten)
2 masterclass dagen (10-16) uur
1 evaluatiebijeenkomst (2 uur): napraten, nameting (vragenlijsten), procesevaluaties, interviews met deelnemers.

Randvoorwaarden/samenwerking Goede ruime zaal
Muziekinstallatie
Randvoorwaarden op het gebied van eten/drinken/roken en afspraken/aankondigingen voorstelling in buurt
Continue onderlinge afstemming tussen dramatherapeut/projectleider/jongerenwerkers en jongeren
Beschikbaarheid buiten kantooruren

Toegepaste onderzoeksmethoden/ Technieken in het kader van ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van de interventie ¹

Kwalitatieve methoden Interviews met alle betrokken partijen (op video vastgelegd), kwalitatieve analyse van data

Kwantitatieve methoden Vragenlijsten (Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) en Rosenberg Self Esteem Scale (RSE) Afgenomen bij jongeren en jongerenwerkers voor en na de interventie.

Literatuurlijst¹

- Kisiel, C., Blaustein, M., Spinazzola, J., Swift Schmidt, J., Zucker, M. & van der Kolk, B. (2008) Evaluation of a Theater Based Youth Violence Prevention Program for Elementary school children. *Journal of School Violence*, Vol 5 (2) 19-36.
- Lamé-Brand (2008) *Zin in anders: Semiotiek en discoursanalyse toegepast op de GGZ hulpverlening aan migrantenjongeren*. Rotterdam: Riagg Rijnmond
- NJI (2011) Literatuurstudie; *Hoe werkt talentontwikkeling bij (risico) jongeren? Bouwstenen voor nader onderzoek*.
- Smeijsters (2008) *Handboek Creatieve Therapie*, Uitgeverij Coutinho, Bussum

¹Voor gedetailleerde informatie, en literatuuropgave, zie de eindrapportage van de Projectgroep Drama